

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift,

Nr. 19 "*Pathétique*"

Vårdagjämningen 1994.

Andra Årgångens nr. 5.

Redaktör, stilistisk bearbetare och ansvarig utgivare: Christian Lanciai
Brev och bidrag mottages tacksamt, t.o.m. anonyma och pseudonyma,
(om de bara är försedda med avsändare,
så att vi kan hålla kontakt med insändaren som medarbetare.)

Innehåll i detta nummer :

Kritisk insändare (med svar)	2
Hört från Israel (dialog)	2
Samtal i Jerusalem, del 3	3
Palestiniernas klagan	7
Problematiska insändare (M. Rosén och andra)	7
Människolivets denaturalisering - läkare diskuterar	8
Doktor Glas (Hjalmar Söderberg)	10
Pusjkins "Spader Dam" - och Tjajkovskijs	10
Vladimir Vysotskij (1938-80)	12
Filmer (nio stycken)	13
Gotisk historia, avsnitt 19, av John Bede	14
Rapport från Tibet (10)	17
Tibets självständighetshistoria i modern tid	17
Kinas brott mot de mänskliga rättigheterna i Tibet	19

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till ett antal andra länder men tills vidare endast på svenska.

Fritänkaren är självförsörjande. Det innebär, att alla dess intäkter går till täckandet av dess egna utgifter och omkostnader. Allt som eventuellt blir över går till tidskriftens utveckling och framtidsprojekt. Ingenting hamnar i någons personliga ficka.

Fritänkaren är alltså en helt ideell kulturtidskrift.

Tunnare nummer den här gången - troligen till mångas lättnad.

Göteborg 25.2 - 17.3.1994.

Kritisk insändare

"Varför lägger du inte av? Vad kan du ha för intresse eller vinst av att upprätthålla en undermålig tidskrift av lägsta möjliga tekniska standard utan bidrag och utan inkomster? Av vad jag hört lär du dras med cirka 100 gratisprenumeranter trots redaktionens försäkring om avyttring av sådana. Det kan omöjligt ge någon vinst eller ens någon bärgning. Och så får du dessutom allsköns grälmakare och storhetsvansinniga egotrippare på halsen. Din kamp med den antisemitiske katolske konkurrentredaktören har pågått så länge Fritänkaren existerat. Och alla dessa patetiska poeter - hur orkar du? Nu tycks till råga på allt den där antisemitiske katolske grälmakaren ha tvingat dig att ta parti för judarna just när Hebronmassakern skämt ut dem inför hela världen. En taskigare sits kan du inte få som redaktör för en solkig tidskrift som mest tycks göra sig känd för att ta hand om alla utklassade poeter som ingen annan vill befatta sig med. Du har mitt deltagande, men vänta dig inte något bidrag till en sådan bottenlös brunn av bedrägligheter.

- avgående prenumerant."

Insändaren är journalist och den sista inom den yrkeskategorin som nu lämnat vår prenumerantlista, en yrkeskategori som därmed genomgående visat sig vara fientligt territorium för Fritänkaren.

Naturligtvis är det svårt för en tidskrift som denna att existera utan medel i kronisk motvind, men vi är inte ensamma. Fritänkaren är inte den ende som fått erfara kulturfientligheten i Sverige, där alla litterära ansträngningar och försök slås ned från ovan, där förlagen bemöter manuskriptförfattare med rent hån och förolämpningar, där de som satts till att bedöma spirande förmågor tycks se ett nöje i att bara klubba ner dem, där nedgörande kritik i beräknande avsikt att trampa ner alla blommor redan i knoppningen kallas för "konstruktiv uppmuntran" medan i själva verket all konstruktivitet och uppmuntran i detta frostiga klimat tycks vara utdöd. Men även i öknen överlever tistlarna och således även Fritänkaren trots ständig pinsam medvetenhet om att den så fort den börjar gå med förlust måste läggas ner.

Insändaren nämner Hebronmassakern. Eftersom, som herr Insändaren säger, "den där antisemitiske katolske grälmakaren tvingat oss till att ta parti för judarna" får vi väl ta konsekvenserna och gå in i årets hittills största pinsamhet:

Hört från Israel

(två judar resonerar)

"Låt inte massakern i Hebron gå dig djupt till sinnes. Den har ingenting med någons religion eller fredssträvan att göra då den bara utfördes i ensidigt egoistiska syften av en galen amerikan. Han utgav sig för att vara jude, men ingen jude kan kalla honom jude då han bröt mot det heligaste av alla Guds bud: Du skall icke dräpa. Hans avsikt var inte bara att döda så många araber som möjligt utan att förstöra hela den livsviktiga fredsprocessen i hela Mellanöstern. Han var inte bara alla arabers fiende utan även alla judars, alla muslimers, alla kristnas och alla människors dödsfiende som har en uppbygglig strävan. De judar som välsignar Benjamin Goldstein, hyllar hans gärning och ärar hans minne är inga judar utan liksom Goldstein själv en vanära för Israel.

Å andra sidan - de som framhåller denne psykopats exempel som ett exempel typiskt för Israel, som använder detta exempel till att förbanna Israel och underblåsa hatet mot Israel är inte bättre de. Denne amerikanske psykopats exempel var ett unikt exempel som sådant, bara användbart som ett exempel på omänsklighet, och nästan bara jämförbart med Charles Manson, som också var amerikan.

Därför - ju mindre sagt och tänkt om denne ensamme psykopat, desto bättre. Sådana vettvillingar är bara till för att begravas i minnet som mänskligt avskräde som luktar allt för illa för att mänskligt kunna befattas med."

"Nej, broder, du kan inte bortförklara det. Baruch Goldstein var jude, född jude, utbildad jude och läkare dessutom, och han gjorde vad han gjorde i judendomens och Israels namn på en judisk glädjehelg dessutom. Han hade till och med planerat det noga. Det var ett överlagt heligt massmord gjort i medveten avsikt i Guds namn. Det kan inte jämföras med Charlie Mansons ritualmord för 25 år sedan men däremot med alla shiamuslimska självmordsattacker. Detta judiska illdåd stod på samma nivå som den lägsta sortens shiamuslimska terrorism. Vi som judar kan inte frikänna oss från ansvaret. Vi måste ta det på oss och bära det för evigt."

Samtal i Jerusalem, del 3.

2.

Min andra dag i Jerusalem trädde jag in genom Nya Porten och gick direkt till tempelområdet. Jag hade hört att Kedjeporten (enda ingången till tempelberget) skulle stängas redan klockan 1, och min buss från Natanya hade försenats. Jag kom in i sista minuten och överfölls genast av världens vänligaste frivilliga guide, som blev mycket besviken när jag inte behövde hans tjänster. Han krävde 20 shekel för att han visat mig vägen till biljettkontoret och vägrade lämna mig förrän han fått något. Jag blev av med honom för 2 shekel - en muta bara för att bli av med ett pinsamt och deprimerande besvär.

Klippmoskén, islams historias äldsta helgedomsmonument, blev nu den första moské i mitt liv som jag gick in i. Den är väl värd ett besök. Man kan förstå kejsar Fredrik II av Hohenstaufen när han under sitt fredliga korståg till Jerusalem 1228 berusades av denna heliga byggnads fantastiska arkitektur så till den grad att han lät bygga sitt eget viktigaste slott (Castel del Monte mellan Aquila och Pescara i Abruzzi) i samma form som en oktagon. När man går omkring och runt i denna fantastiska byggnad och studerar dess underbara kupol inifrån drabbas man av ett slags svindlande och berusande perspektivförskjutning, så att man tror att det är fel på ens syn, men det är det inte alls. Klippmoskén har bara givits en sådan vidunderlig design av sina arkitekter.

Därifrån gick jag ut genom Damaskusporten och ner tillbaka över Kidron till Getsemane. Tyvärr var den ryska Maria Magdalenakyrkan stängd och oåtkomlig, som utvändigt annars är Jerusalems vackraste kyrka. Efter återbesök i Getsemane örtagård och i Paul VI:s ekumeniska böneträdgård nästan högst upp gick jag åter ner till Kidron och följde den till Davids stad för att gå upp till Sion och inträda genom Sionsporten. Sedan återuppsökte jag rabbi Yohanan.

Han tog mig med genom Cardo till Klagomuren, och där satte vi oss på den långa stenbänken under flaggstängerna längst bort från muren. Han var på sitt allra bästa undervisningshumör, och han hade tydligt tänkt igenom vad han ville få sagt.

"Du förstår, Moses var egentligen den enda riktiga profet som någonsin funnits. Elias var klart nummer två, men sedan har det just inte funnits några andra. Men även en sådan som Moses hade sina svagheter och fel. Han var inte lätt att tas med när han blev arg, med dagens mått mätt var han väl ungefär lika förryckt som er Savonarola, som avrättades för mindre, och han var säkert mycket värre än er Giordano Bruno. Våra astrologer tror att han kan ha varit född i Stenbockens tecken, för det är aktningsvärt hur han ständigt ville upp på högre berg. Han blev så förtjust i att klättra upp och ner för Sinaiberget att han av ren entusiasm drog med sig hela Israel dit, och som gammal och döende envisades han med att komma upp på Nebo berg. Men märk väl: ingen himmelfärd! Han må ha varit förryckt ibland, men fåfång var han inte, utan han strävade alltid uppriktigt efter att göra vad som var rätt för hans folk ur mänsklig synpunkt. Och redan han inledde det oupphörliga kompromissandet med sin egen lag. Mose lag har aldrig följts till punkt och pricka, utan den har alltid kompromissats med. Moses själv kom nog bara med budorden och försökte sedan praktisera dem och dra konsekventa slutsatser av dem i alla individuella fall. Resten av lagen upptecknades troligen efter hans tid och utgjorde då helt enkelt en samling och koncentring av alla de individuella domslut och bestämmelser av honom som man kunde komma ihåg. Han var egentligen den första domaren, och Toran fick, tror jag, sin slutliga utformning under den siste store domaren Samuels tid, ty redan under Davids tid är Lagen ett faktum.

Titta på dessa judiska svartrockar med sina långa skruvade polisonger. Jag kan förstå att de ser löjligen ut för alla utomstående. De är de judar idag som kommer närmast den idealiska efterlevnaden av Mose lag, men bara deras yttre är en kompromiss. Lagen säger, att på en nasirs huvud skall ingen rakkniv komma så länge han är nasir. Han får alltså inte klippa vare sig hår eller skägg. Men dessa ultraortodoxa judar klipper bort allt utom polisongerna, som de lämnar kvar bara för att visa att de har något som bevisar att de efterlever även denna lag. De har inte kompromissat bort allt."

"De andra profeterna då, Jesus och Muhammed? Är de då helt värdelösa ur judisk synpunkt?"

"Det är de naturligtvis inte. Jesus var troligen sin tids i skrifterna bäst orienterade och bevandrade jude, han kunde kanske hela Lagen, Profeterna och Skrifterna utantill, han var vad man kan kalla ett underbarn, men speciella omständigheter gjorde att något steg honom åt huvudet. Han fick idén att han skulle vara Messias, och den rollen spelade han med beundransvärd konsekvens men fick fan för det (*"got the hell out of it"*) och dog ung. Men han hade genomfört sin roll, och resultatet blev världens mäktigaste religion, ty alla som ville vara stora och bättre än alla andra, främst då alla kungar och kejsare, tog efter Jesus exempel och blev kristna. Han kom väl närmast Messiasidealet av alla kandidater någonsin, men det gör honom inte till någon självklar Messias, hur mycket förnuft han än predikade, hur mycket gott han än gjorde, hur många sjuka han än botade och hur många döda han än uppväckte vid sidan av sitt spelande av Messiasrollen. Detta kommer naturligtvis att bemötas av motstånd och upprördhet av många av dina läsare, så jag ber dig att inte närmare definiera min person utan bevara mitt inkognito. Men samma sak som jag säger dig skulle alla Israels övriga rabbiner och alla rabbiner i hela världen kunna tala om för dig."

"Och Muhammed?"

"Det är det kinkigaste problemet. Du förstår, av alla religioner är islam den som allra mest har tagit sig själv på blodigt allvar. Det finns ingen muslimsk humor, har aldrig funnits, och när en sådan i sällsynta fall försökt knoppa upp har den omedelbart

bannlysts och aldrig fått blomma. Muslimsk humor, självironi och självkritik förekommer bara som underjordisk företeelse. Därför har islam blivit den mest instängda, trista och livsfientliga av alla religioner.

Ju mindre sagt om Muhammed själv, desto bättre. Jag hoppas verkligen du inte har några rättrogna muselmanska läsare. Han var en epileptiker som slog mynt av sin epilepsi genom att börja ta sina egna epileptiska syner på allvar. Hans epileptiska extas var profetiska syner och himmelska uppenbarelser från ängeln Gabriel. Araberna då var världens mest primitiva folk, och de var inte mindre vidskepliga än att de tog en sådan profet på allvar. Likväl skrev han ingenting ner själv, precis som Jesus, utan allt skrevs ner efter hörsägen långt efter deras död. Allt kopierade Muhammed från Toran, och Första Moseboken översatte han till arabiska förhållanden. För oss är Koranens versioner av *Bereshit* ungefär som en Kalle Anka-version av en berömd klassiker. Men det gick hem hos araberna. Och så kopierade han också det här med Jesu himmelfärd. Han tyckte det var en bra idé, så han flög till himlen han också, men han skulle göra det bättre än Jesus, så han seglade upp direkt från Moria berg, den kala tempelklippan i Jerusalem, platsen där Abraham tänkt offra sin son Isak, alla tre religionernas heligaste ställe.

Nu kan man ju inte helt bortförklara det här med Jesus och Muhammeds himmelfärder, och också Elias flög ju till himmelen, men på ett helt annat sätt. Elias blev hämtad av något, men Jesus och Muhammed bara lyfte. Nu finns det ett berömt kristet fenomen som kallas elevation. Er Thomas av Aquino lär ha eleverat, det vill säga lyft från marken, flera gånger och i vittnens närvaro, och Jesu himmelfärd är troligen en utbrodering av incidenten där han uppenbarades och förklarades med Moses och Elias. Även där liksom lyfte han. Nu är det känt, att extra inspirerade personer ibland kan försättas i en sådan extas och hänryckning av sina inre upplevelser att omgivningen märker det och ryggar tillbaka och liksom ser hur han får något förklarat över sig. Jesu förklaring var troligen ett sådant tillfälle i extremt hög grad, utbroderingen av de andras upplevelser av detta sanningens ögonblick blev till himmelfärden, och det tyckte Muhammed var så bra att han såg till att han själv fick flyga till himmelen han också.

Men det intressanta och väsentliga med islam är att den kom till som en utbrytarreligion och reaktion mot kristendomen, som höll på att förkväva hela världen i dogmer och dogmstrider. Islam är än idag kristendomens största utmaning, och oss emellan sagt tycker jag det är bra att Klippmoskén där på tempelområdet förblir muselmansk och en nagel i ögat på både kristendomen och alla lärdomshögfärdiga självrättfärdiga ortodoxa judar. Också de trevligaste delarna av Jerusalem är de muselmanska, där är livet som minst artificiellt, medan staden för övrigt tyvärr upphört att vara de fattiga pilgrimernas stad för att i stället mer och mer helst bara välkomna rika dollarturister. Ändå är staten Israel inte någon extrastat till Amerika eller någon amerikansk koloni. Endast pengarna kommer därifrån. Den judiska identiteten återupptäcktes och återuppväcktes i Tyskland på 1700-talet, och det är fortfarande tyska judar och *ashkenasim* som behärskar Israel. Dess kultur är europeisk. Endast dess ekonomi är tyvärr judisk-amerikansk. Men vi skulle aldrig ha gjort Jerusalem till vår huvudstad. Det skulle ha fått fortsätta vara en helig internationell stad mest för fattiga pilgrimer och heliga gravar. Tel-Aviv är en mycket gladare och vänligare och mer utåtriktad stad och mycket mer lämplig som huvudsäte för landets sekulära administration och politik. Politikerna borde ha lämnat Jerusalems helighet i fred, ty som helig stad är Jerusalem världens bästa vittne om följderna av all politisk makt. Jerusalem har förstörts många gånger, och du ser här det enda som återstår av världens första och heligaste tempel, som fastän det återuppbyggdes bara revs ner

igen ännu grundligare. Detta är sanningens Gud: Klagomuren, korsfästelsen och alla Jerusalems gravar. Gud är historien, som alltid kommer alla imperier och politiska storhetsdrömmar på skam. Vår Gud är Jobs Gud, som lät Job förlora alla sina barn och alla sina ägodelar fastän Job inte hade gjort någonting. Detta är den enda Gud vi har att komma med: den brutala och skoningslösa historiska sanningen om alla imperiers undergång och sex miljoner oskyldiga judars avrättning för ingenting. Det är inte Moses, er Jesus eller Muhammeds Gud, utan det är den Gud som alltid finns hur man än tror på honom eller inte, alltid lika oåtkomlig, odefinierbar, skoningslös och överväldigande i sin allmakt över historien som människorna själva aldrig kunnat behärska."

"Menar du att islam är dödsdömt?"

"Det är synd om islam. Titta på dessa tiggare på Jerusalems gator. De är alla muslimer. Titta på dessa intifadans stenkastande pojkar, som upprört hela världen och nästan vänt USA emot oss. De är bara barn, men de hatar oss, därför att de vet att de är oss underlägsna. Araberna och beduinerna kan inte konkurrera med oss, för de är inte lika flexibla. Vi har snappat upp alla världens språk och har fem alfabet på våra offentliga skyltar, men araberna kan bara sin Koran och bara sin arabiska. Deras fem böneförpliktelser om dagen gör att de aldrig kan koppla bort sin religion. De är hjärntvättade och livegna. De har mitt största deltagande, jag bekymrar mig mycket för dem, och om inte vi tar hand om dem när de far illa kommer ingen annan i världen att göra det heller. Islam har lika dåligt rykte bland Asiens hinduer och buddhister som bland Europas och Amerikas kristna. Och i Afrika bedriver muslimerna fortfarande slavhandel. Nog talat om det. Det var något du ville fråga om?"

"Tiden går, och det mörknar snart. Är det inte dags att vi kommer till saken?"

"Vilken sak?"

"Har någon annan utom jag kommit hit? Har någon av de andra hört av sig?" Och jag upprepade Johannes viktiga teologiska fråga för honom.

"Det bästa till sist," sade han. "Det har faktiskt kommit några brev. Du kan gärna få se dem. Du kan ta dem med dig om du vill. Jag tänkte faktiskt på det innan jag kom hit."

Och han tog fram en packe brev som han överräckte åt mig. Jag tvekade inför att ta emot dem, men han insisterade godmodigt. "Ta dem och läs! Du får göra vad du vill med dem. Själv vill jag inte ha dem."

De var nästan alla där - våra kristna bröder från Egypten, våra muslimska bröder från Iran och Bosnien, armenierna och till och med paret som smitit iväg. "Ingen av dem har klagat på Gud," sade rabbi Yohanan, "men de klagar alla ändå. Läs!"

Läsningen av ursäkterna beredde mig en chock. De var alla ungefär likadana. Brodern från Egypten ursäktade sig och sade att han gärna hade kommit om Johannes varit där men att han inte kunde lita på en jude. Assyriern skrev att han gärna velat träffa Johannes men inte var intresserad av att träffa rabbinen. Zigenaren från Bosnien skrev helt fräckt att han nog kunde lita på Johannes som ekumenisk ordförande men inte en judisk rabbin. Även iranierna ursäktade sig med att han gärna kommit för att träffa sin vän Johannes men inte kände rabbinen. Endast vår armeniske vän uttryckte sig korrekt och respektfullt men även han med en ursäkt som dock inte sårade någon. Men alla de andra var lika nedlåtande mot ett judiskt värdskap. Alla kränkte de medvetet eller omedvetet rabbi Yohanan och det judiska.

"Du ser vad jag menar," sade rabbinen leende till mig, "det är vi judar som fortfarande mest får bara fan för att ha gett upphov till all monoteistisk religion."

Och detta var ändå på den gamla goda tiden före Hebronmassakern.

Palestinierns klagan

Baruch Goldstein, det var inga muslimer du mördade.
Det var dina egna bröder, systrar och barn.
Det var dina närmaste vänner, som du mejade ner
med berätt mod, överlagt, utan urskiljning.
Det var inte Israel du stred för och hjälpte.
Det var Israel du angrep och mejade ner och ville förstöra.
Det var Israel du sköt ned bakifrån, din egen moder,
och det överlagt med avsikt och noggrant planerat.
Så gör inga araber. Så gör inga människor.
Du var värre än en förrädare och värre än ett svin.
Din fega massaker på fredligt folk i bön på en helig plats
gör dig till mördare på Israels innersta helighet och själ
och därmed till en värre mördare än någon judeförföljare i historien.
Du har bara än en gång fått ditt eget folk att förblöda,
din stackars vanvettige amerikanske självmördare.

(forts. i nästa nummer.)

Problematisks insändare

Hermann Schulze, medredaktör för den sedan 17 år väletablerade och ansedda katolska tidskriften "*Adoremus in Aeternum*", Sveriges enda katolska tidskrift, har besvarat vårt senaste debattinlägg med att skicka det oöppnat tillbaka med den enda kommentaren: "Vi befattar oss inte med heretiker." '*Adoremus..*' har aldrig någonsin preciserat vad som är heretiskt med 'Fritänkaren'. Genom denna vägran att alls diskutera saken för '*Adoremus..*' den sämsta tänkbara dialog och kommunikation, nämligen ingen alls. Därmed har denna ansedda tidskrift ej heller rentvått sig från fläcken antisemitism, vilket Hermann Schulze dock försökt göra tidigare, och därmed ligger vår överbevisning av "*Adoremus in Aeternum*" som antisemitisk katolsk tidskrift fast.

Både redaktör M. Rosén och medredaktör H. Schulze är katolska konvertiter medan 'Fritänkarens' redaktör är född katolik. Herr Schulzes och Roséns enda argument hittills för vår påstådda heresi är att herr Lanciai inte går i kyrkan. Hur kan väl en människa gå i en sådan kyrka som herrar Rosén och Schulze hävdar att är den enda saliggörande, som de gör sig till ofelbara auktoriteter för och som de med sin etablerade intolerans och trångsynthet gör sig till sådana skräckexempel för?

Schismens historik. Vi samarbetade med M. Rosén från hans tidskrifts tillkomst 1978 till december 1992. Även JBW förekom sporadiskt i "*Adoremus*" under 80-talet med teologiska inlägg, vår dokumentation av den ekumeniska Egyptenkonferensen februari-mars 1992 publicerades komplett i "*Adoremus*", och från denna säsong presenterades även resultatet av översättningen av John Bede's "*Gothic History*" i denna tidskrift. I november '92 dök det upp en norsk antisemitisk inlägg i "*Adoremus*" som gjorde John Bede ifrån sig och som även Hermann Schulze tog avstånd från. För att blidka John Bede startades "Fritänkaren" så att "*Gothic History*"-projektet skulle kunna fullföljas utan problem. Våren '93 anklagade M. Rosén "Fritänkaren" för att vara heretisk, och H. Schulze föreslog att den skulle upphöra. Fler antisemitiska manifestationer i "*Adoremus*" fick även J.B.W. att skriva emot den, och tyvärr

upphörde inte dess antisemitism ändå. I sin antisemitism trasslade den in sig i självmotsägelser, och i och med den helt stängda dörren från "*Adoremus*" sida är schismen mellan oss och den total. "Fritänkaren" betraktar den katolska fundamentalism som "*Adoremus*" företräder som lika vilsen och hopplös som Baruch Goldstein och den islamska fundamentalismen.

En poet har klagat på att vi publicerat en av poetens dikter. Vi trodde att poeten skickat oss sina dikter i ett försök att få dem publicerade. Vi beklagar missförståndet och hoppas att det inte händer fler gånger att en poet skickar Fritänkaren sina dikter i avsikt att inte bli publicerad.

En patetisk skämtare har skickat tillbaka "Fritänkaren" nr 18 riven i tusen bitar utan avsändare i ett anonymt "*taxe perçue*"-kuvert från postområdet 411 i centrala Göteborg. En sådan utstuderad elakhet tyder på att "Fritänkaren" tydligen blivit verkligt intressant läsning åtminstone för somliga. Vi är tacksamma för att det inte var en brevbomb. Det hela är dock anonymt betitlat "*Arschenpapiere*". Det rör sig alltså om den grävsta tänkbara litterära förolämpning utdelad anonymt på fegaste tänkbara vis. Till och med den tryckta avsändaradressen på tjänstekuvertet (förmodligen någon älskvärd myndighet) har omsorgsfullt bortskrapats. Käre skämtare, vad är det för roligt med det? Det är ju inte precis det bästa sättet att jämna vägen för en diskussion om vad som eventuellt inte varit tilltalande. Ej heller kan man tolka försändelsen som någon speciellt uppbygglig uppmuntran.

Tyvärr ställs därmed även våra 54 återstående gratisprenumeranter i en mycket tvivelaktig dager, och detta är förmodligen det sista nummer av Fritänkaren de kan räkna med att få.

Människolivets denaturalisering - läkare diskuterar

Denna diskussion har sammanställts mest för att presentera förekommande argument. Ämnet kom upp i samband med Fritänkarens debattinlägg i nr 17 angående bl.a. svenska kyrkans homosexdebatt.

Ämnena är i huvudsak två. Det första, som är större, handlar om medicineringsproblemet och dess konsekvenser. Sedan 1700-talet har läkarvetenskapen gjort så oerhörda framsteg att nästan alla sjukdomar kunnat utrotas, vilket bland annat medfört den ständigt mer skenande befolkningsexplosionen. Detta är det stora problemet: hur människan genom konstruktiv medicinering kunnat sätta sig över naturen så till den grad att hon blivit naturens fiende nummer ett genom global miljöförstöring.

Doktor Sandy har besvarat detta gigantiska problem helt torrt sålunda: "Människan har ännu inte lyckats besegra sin cancer, aidsepidemin eller sin egen fallenhet för narkomani." Doktor Sandy menar att människan aldrig är så sårbar som när hon tror att hon är som mest överlägsen.

Den andra biten av detta problem är tvångsmedicinering och missbruksmedicinering. Doktor A, fler och fler blir alltmer kritiska mot varje form av ej högst nödvändig medicinering, till exempel utskrivning av valium och annan narkotika genom lagliga recept, i samband med att de multinationella läkemedelsfirmorna väcker mer och mer uppmärksamhet genom sina oerhörda vinster, som till exempel Eli Lilly i Amerika genom Prozac, som bara är en beroendeframkallande drog, samtidigt som det blir allt mer uppenbart att rena

naturmedel kan vara mycket mer effektiva mot sjukdomar än mediciner med biverkningar, vilket bl.a. Ann Wigmore bevisat genom sina kurer med "Levande föda". Vad tror ni om läkemedelsbolagen och medicinering i största allmänhet för framtiden?

A : Det tragiska är att missbruk aldrig helt kan uteslutas. Var det finns droger tillgängliga uppstår det i regel missbruk genom slarv och andra mänskliga faktorer. Upptäckten av morfinet var på sin tid en oerhörd framgång vars baksida blev det oerhörda missbruk som nästan genast uppstod. Det enda vi kan göra är att ha en så rigorös kontroll som möjligt över vad som egentligen skrivs ut. Vi får aldrig blunda eller sova. Medicinmissbruk är oförsvarligt, både när det gäller missbrukaren själv och missbruk i utskrivningen, men mediciner kommer alltid att förbli nödvändiga och måste därför alltid förbli tillgängliga. En god sak med de alltid problematiska bieffekterna är att medicinutvecklingen därigenom alltid fortsätter, arbetet på att förbättra medicinerna upphör aldrig, och de blir alltid bättre och kan alltid bli ännu bättre. Naturligtvis är all vår strävan att råda bot på sjukdomen, och i den mån naturmedel eller andra gröna eller homeopatiska metoder, ja, till och med kvacksalvarmetoder, är effektivare än mediciner med biverkningar, så skulle jag faktiskt rekommendera dem. Homeopatin och läkarvetenskapen bör aldrig motarbeta varandra utan tvärtom samarbeta.

C : Hur förhåller ni er till tvångsmedicinering och annan behandling av psykiskt sjuka genom psykofarmaka?

A : Göteborg är värst i landet därvidlag. Jag beklagar att tvångsmedicinering ibland måste anses nödvändig, men det finns faktiskt ännu brutalare metoder.

C : Så kommer vi till den känsliga homosexdebatten, där utvecklingen är för en legalisering av partnerskap mellan samma kön. Doktor B hade några synpunkter.

B : Vad man helt förbiser i denna legitimering av något direkt onaturligt (- en homosexförbindelse måste betraktas som onaturlig då den aldrig kan resultera i avkomma, ungefär på samma sätt som mulåsnor är onaturliga,) är att det faktiskt finns människor som blir skadade av att homosexuella antastar dem och försöker förföra dem, speciellt barn. I ett samhälle där homosexuella har samma fri- och rättigheter som normalt sexuella är det också fritt fram för sexuellt missbruk. Normalt sexuella kan av en homosexuells antastanden och förförelser göras till homosexuella utan att egentligen vara det. Till detta kommer även betänkligheten med aids, som lätt överförs just genom homosexualitet, då homosexuella lätt blir promiskuösa. Jag anser i beaktande av alla dessa baksidor att legaliseringen av homosexualitet som något naturligt är i högsta grad ansvarslost, kortsynt och vanskligt.

C : Doktor D hade några synpunkter.

D : Doktor B:s argument är i högsta grad beaktansvärda, men problemet återstår: man blir aldrig fri från förekomsten av homosexualitet. Doktor B hade till exempel aldrig kunnat tysta en sådan som Karl-Erik Welin, som öppet skröt med sin homosexualitet, jämförde sig med Michelangelo och Leonardo da Vinci och ansåg homosexualitet vara något gudomligt i motsats till normalt sexualliv. Många homosexuella resonerar likadant och fortsätter att förföra oskulder av eget kön vad man än gör. Frågan är vad som är mest förnuftigt. Det är inte förnuftigt att bekämpa

och förfölja dem. Man frågar sig om det är så förnuftigt att legalisera dem, liksom man i EU vill legalisera narkotika. Det förnuftigaste enligt min mening vore att ignorera dem, men det kan man inte heller göra emedan de ständigt gör sig påmind. Riskerna är att vi här står inför ett olösligt problem som bara blir värre ju mer man försöker åtgärda det.

C : Tack så mycket, mina herrar. Vi återkommer.

Doktor Glas

Hjalmar Söderbergs skandalösa frågeställning är lika aktuell idag som för 89 år sedan, när romanen om doktor Glas kom ut anno 1905. Denne läkare har två patienter, en odräglig gammal präst och dennes unga fru, som lider av att prästen använder sin lutherska religion till att utnyttja henne sexuellt. Efter mycket funderande beslutar sig läkaren för att åtgärda situationen. Han förpassar helt enkelt prästen till en bättre värld medelst cyankalium så att flickan får vara i fred. Och han kommer undan med mordet på sin egen patient. Detta är det etiska problemet.

Många ställer sig frågan om en läkare över huvud taget ens kan tänka sig att ta livet av en av sina patienter. Om han skulle kunna göra det, tycker många rent logiskt, är det föga troligt att hans alls skulle ha kunnat bli läkare.

Men Hjalmar Söderberg inför i sin roman även en annan underfundig aspekt, nämligen en mycket raffinerad sexuell sådan. Doktor Glas är 33 år och har aldrig haft könsumgänge med någon, då han alltid stötts tillbaka av könsaktens rent estetiskt föga tilltalande aspekter. Han hör till dessa få utvalda som tycker att allt som har med sex att göra är äckligt. Mot sin vilja initieras han i två av sina patienters intimaste umgängesvanor med dess problem, och hans avgörande förstulna ingrepp i den mer avskryvade partens liv kan bara förklaras och förstås mot bakgrunden av hans egen aversion mot allt sexuellt.

Romanens brist är i stället en annan. Den framställer problemet men lämnar det utan behandling. Man får inte veta hur det sedan avlöpte med doktor Glas' samvetsbetänkligheter och vad de eventuellt resulterade i för hans personlighetsutveckling. Romanen är bara en ytterst intressant början till en roman, en Dostojevskij hade utan tvekan utvecklat det hela till svindlande höjder och infört en mängd extrapersoner som alla bidragit till en alltmer överväldigande diskussion i ämnena skuld och etik, men Hjalmar Söderberg nöjer sig tyvärr med att bara framställa problemet och lämnar sedan doktor Glas för alltid hängande i luften.

Vi återkommer troligen till Hjalmar Söderberg senare.

Pusjkins "Spader Dam" och Tjajkovskijs

Alexander Pusjkins spökhistoria "Spader Dam", som tilldrar sig i Sankt Petersburgs societet och spelsalonger 1816, är en ganska cynisk berättelse utan en enda sympatisk mänska. Huvudpersonen Herman är en nidsbild av en tysk militär på den tiden, en kallt beräknande totalt egenlystigt och iskall cyniker, som får sitt straff och slutar på sinnessjukhus efter sitt fatala äventyr vid spelborden. Hans offer Lisaveta är en hunsad fattig släkting hos sin griniga arvtant, som hon sedan ärver varpå hon själv skaffar sig en ung fattig släkting att hunsas med. Herman, hennes

älskade, som hänsynslöst utnyttjar henne, glömmet hon mycket snabbt för att gifta sig rikt med en nolla. Den enda mänskligt intressanta karaktären i Pusjkins novell är den gamla grevinnan, som i sin ungdom snurrat runt i Paris och som fortfarande inom sig bär något av glansen från den tiden. Efter sin död ger hon som vålnad Herman hemligheten med de tre ofelbara spelkortet - om han gifter sig med Lisaveta. Detta är novellens enda befintliga mänskliga omtanke.

Tjajkovskij var inte alls intresserad av att göra någon opera av ett så cyniskt ämne som gränsade till det omänskliga. Men ämnet Spader Dam dök ständigt upp på nytt på hans skrivbord. Till slut presenterade hans bror Modest sin librettoversion av novellen, som i många väsentligheter skilde sig från Pusjkins cyniska inramning. Då blev Peter Tjajkovskij äntligen intresserad och kryddade själv tillställningen med några personliga litterära idéer. Resultatet blev operan "Spader Dam" som sedan komponerades i ett rasande tempo under 1890 och som blev den enda operan av Tjajkovskij som kunde mäta sig i publikens intresse med "Eugen Onegin", som ju också är ett Pusjkinämne. Men "Spader Dam" är egentligen både psykologiskt och musikaliskt intressantare än "Eugen Onegin" och framför allt mera spännande. Resultatet av Modests libretto och Peters musik är rena operathrillern.

I bröderna Tjajkovskijs version har alla personerna gjorts mera mänskliga. All Pusjkins cynism är som bortblåst. I stället är det ett uppriktigt kärleksdrama som utspelar sig mellan Lisa och Hermann, och några intressanta biroller har lagts till som inte förekommer hos Pusjkin. Exempelvis är Lisa redan förlovad när Hermann dyker upp i hennes liv, och rivaliteten mellan Hermann och fästmannen ger handlingen en extra spänning och en betydande logik, som fattas hos Pusjkin. Operan omfattar tre akter i sju scener, två utomhusscener, två sängkammarscener, två balscener och en scen i Hermanns soldatbarack. Medan Pusjkin helt cyniskt avrättar sin osympatiske Hermann med att placera honom på sinnessjukhus, gör bröderna Tjajkovskijs Hermann ett hederligt slut på sig själv när spelet är förlorat.

Till operans alla många förtjänster kommer ytterligare en, som är genuint Tjajkovskij. Denne ensamme särpling i ryskt musikliv, enligt den torre Stravinskij den mest ryske av alla ryssar, hade en musikalisk egenhet som han inte delade med någon annan i sin samtid. Tjajkovskij kände en ständig längtan till 1700-talet. Uttrycket för denna längtan bakåt i tiden blev hans livslånga förkärlek för Mozart och dennes musik, ("Mozartiana", "Variationer på ett rokokotema", etc.) och det finns egentligen bara en enda övrig mästare som man finner samma melankoliska nostalgi hos, och det är Beethoven. Mot slutet av sin levnad såg Beethoven tillbaka med vemod över Wienerklassicismens utveckling och längtade tillbaka till de lätta menuetternas tid, samtidigt som han beklagade den nya tidens buller och ståhej och saknade klassisk återväxt i musiken. Denna klassiska melankoli finner man till exempel i Diabellivariationerna och de sista stråkkvartetterna. Just denna musikaliska nostalgi återfinns sedan aldrig mer i musiken utom just hos Tjajkovskij.

Den stora balscenen som inleder "Spader Dams" andra akt är helt och hållet en 1700-talspastisch med tidstypiska menuetter och lättare danser i finare stil. I denna balscen försöker han medvetet återskapa hela 1700-talet med dess elegans och finess. Han har inte lyckats helt, det hela är något affekterat och valhänt, men försöket som sådant är aktningsvärt, och det är inte misslyckat. Tvärtom höjer det hela operan till en helt annan nivå än vad Pusjkin någonsin kunde drömma om, och ger det hela operan en unik *touche* av en säregen blandning av Mozart och Verdi. I denna opera kommer därmed Tjajkovskij kanske som närmast det Verdiska idealet av förenklad konsekvent stilrenhet kombinerat med musikalisk klassicism.

Några läsare har ifrågasatt trovärdigheten i ett förhållande mellan tonsättaren och fru von Meck fastän de aldrig träffades. Två fakta må belysa saken. När Tjajkovskij gifte sig förekom redan fru von Meck som hans enda sponsor, och hennes överseende med hans äktenskap var lika ömt som storsint. När hon övergav honom efter 14 år får han aldrig veta varför: att hon i sin kärlek för Tjajkovskij försummat sin älsklingsson som därför dött är en hemlighet som hon aldrig avslöjar. Det hade kanske gjort Tjajkovskij saligare om hon gjort det.

(Vi fortsätter i nästa nummer med Vivaldi.)

Vladimir Vysotskij (1938-80)

Vid svensk-finska föreningens årsmöte i Göteborg, som vanligen inträffar till Runebergsdagen, höll i år Maj-Britt van Reisen ett glänsande föredrag om Vysotskij med flera allt bekräftande ryska gäster bland publiken. Då Vysotskij var något av hela Sovjetunionens främsta fritänkare under sin alltför korta levnad kan det vara på sin plats att Fritänkaren unnar honom några generösa rader, hur alltför få de än måste vara.

Det är inte alla som vet att det var främst som skådespelare han gjorde sig bemärkt. Han var kanske Rysslands främsta tolkare av Hamlet-rollen någonsin, han gjorde denna roll mer än 200 gånger och alltid lika bejublat. Liksom Hamlet växte Vysotskij själv gradvis till insikt om hela sin ryska omvärlds totala ruttenhet och korruption, och det var denna bittra och djupa besvikelse på sin egen hemmiljö som han sedan så bitande och skarpt uttryckte i sina visor, som blev kultmaterial för alla ryssar bara därför att de kände igen sig själva i samma situation. Vysotskij talade direkt till deras förtryckta själ och gav dem därigenom hopp, - och detta var så livsfarligt för den sovjetiska staten att hans visor totalförbjöds och aldrig fick framföras, varför hela Vysotskijs verksamhet och livsverk hänvisades till underjorden.

Hans konst är inte direkt tilltalande för sådana som inte känner Ryssland. Man kan störas av brutaliteten och råheten i hans uttryckssätt, det är inte skönhet det är frågan om, utan det är poetisk satir och bitterhet av samma skärande slag som hos Brecht. Därtill kom att Vysotskij var halvjude, han hade alltså samma dubbla grunder för att ständigt frukta för sitt liv som Osip Mandelstam och Boris Pasternak, och detta bidrog ytterligare till att hans livsgärning mest bara blev ett kort och intensivt men ack så oförlömligt bitande ifrån sig.

I filmen "Vita nätter" med Mikhail Barysjnikov, som mest tilldrar sig i Sankt Petersburg, ges Vysotskij en hel scen ensam framför den väldiga tomma salongen i Kirovoperan. Det är den hårt ansatta prima ballerinan som spelar upp honom på en sliten bandspelare med hans hessa röst för att därur hämta inspiration och moralisk kraft. Fastän Vysotskij själv inte förekom i filmen gav den scenen med hans slitna och sargade röst på en undermålig bandspelare från anno dazumal på något sätt en väsentlig karaktär åt hela filmen. Allt lossnade några år senare, men när Vysotskij dog sommaren 1980 paraderade fortfarande hela Bresjnevepoken med Moskvaolympiaden som ett försök att överträffa Berlin 1936. Vysotskij dog mitt under olympiaden, ingen märkte det, då de flesta journalister bara bevakade olympiadpropagandagäckelspelet, och först efter tre dagar vågade sovjetpressen meddela hans död. Men naturligtvis hade hela folket vetat det genast och hade han redan hedrats mer än någon lojal sovjetmedborgare.

Vi får säkert höra mera av honom ännu.

Filmer

Richard Attenboroughs "*Shadowlands*" är aktuell med Anthony Hopkins som den berömde författaren i Oxford, Clive S. Lewis, och Debra Winger som hans amerikanska hustru. Hon kommer och hänger sig på honom efter att ha rymt från sin alkoholiserade man, och hon flyttar senare över till England med sin son, som inte alls är entusiastisk över det engelska. Ej heller C.S.Lewis kolleger är påtagligt imponerade av hans frånskilda älskarinna med son som hängt sig på honom, men det kan ändå bara gå på ett sätt, och de gifter sig. Kort därpå visar hon sig vara döende i skelettcancer, vilket ingen hade någon aning om och allra minst hon själv. Här blir kärleksaffären allvarlig, men det hela tänjer ut sig till den bedrövligaste tänkbara snyfthistoria. Det är så synd om allihop, och alla gråter och har sig, och det går bara långsammare och långsammare. Detta var den första film jag föll i sömn inför efter Luc Bessons "*Atlantis*". Filmens enda behållning blev den underbara miljöskildringen av Oxford och Herefordshire. Resten var bortkastade pengar.

I sin andra aktuella film "*The Remains of the Day*" gör Hopkins en betydligt intressantare roll som betjänten hos en pronazistisk aristokrat, som inte förstår vilka vidunder han hjälper till makten i Tyskland under 30-talet. Ämnet är tankeväckande: hur kunde en hel värld låta sig bluffas av Hitler-Tyskland, och även de allra bästa, det brittiska imperiets roderhållare i den högsta aristokratin? Betjänten hör och ser allt men går aldrig utanför sin roll som betjänt, håller masken, säger ingenting och vägrar att svara på frågor. Man får aldrig veta vad han egentligen tänkt. Aristokraten lord Darlington spelas av den åldrande James Fox, som gjorde en liknande roll för 30 år sedan mot Dirk Bogarde i Joseph Loseys "*Betjänten*". Fox är kanske filmens intressantaste rollprestation.

Mera uppbygglig är Steven Spielbergs "*Schindlers lista*" som handlar om judar som klarade sig under förintelsen i andra världskriget och hur det gick till. Liksom "*Shadowlands*" är detta en fullkomligt sann historia; Oskar Schindler, en sudettysk, förtjänade en förmögenhet på att utnyttja billig judisk arbetskraft i det ockuperade Krakow, och när alla hans anställda judar skulle likvideras använde han förmögenheten till att köpa ut dem - en lista på 1100 personer. Han anställde dem på nytt i en granatfabrik som aldrig producerade några granater. Efter kriget blev han förföljd som nazistisk krigsprofitör, men då vittnade 6000 ättlingar till dem som han hade räddat till hans förmån. Han lyckades aldrig mer i affärer. Filmen är effektivt och realistiskt berättad utan att upprepa de vanliga holocaust-clichéerna. I stället får man helt andra inblickar i det judiska livet under förintelsens dagar och i det faktum att det faktiskt förekom goda tyskar också, även om de allra värsta satt vid makten. Spielbergs bästa film hittills.

Men bäst på repertoaren just nu är Ken Loach's fenomenala "*Raining Stones*" om enkla människors förhållanden i norra England närmare bestämt Manchester. Det var Ken Loach som gjorde "*Kes - falken*" för nästan 25 år sedan, och han håller stilen fortfarande. "*Raining Stones*" har i allt sitt förtvivalade mänskliga elände en god portion humor och en mänsklig värme som är utomordentligt uppmuntrande. Dramat är nervpirrande och bitvis outhärdligt, men ödets oförutsägbara och obönhörliga logik lyckas på ett fullkomligt övertygande sätt få allting att sluta i dur ändå. Ett måste för alla vänner av frodig och jordnära praktrealism.

Av den gångna periodens televisionsfilmerna har flera varit mycket intressanta. Dramat om hur det dövstumblinda barnet Helen Keller lärde sig kommunicera med verkligheten med Anne Bancroft som outtröttlig lärare är väl Arthur Penns bästa film (1962). Tony Scotts "*Revenge*" med Anthony Quinn som livsfarlig gammal maffiaboss och den unge Kevin Costner som förförare av hans unga vackra hustru leder in i ett djupt gripande, fasaväckande och nästan outhärdligt passionsdrama med förintande slut - värre än Romeo och Julia. Billy Wilders mustiga "Sherlock Holmes privatliv" från 1970 hade en litet väl ettrig och snarstucken doktor Watson att uppvisa som dessutom var väl lätt på foten, men filmens drottning Viktoria var ypperlig. Vem utom hon hade kunnat vägra tillåta sitt Brittiska Imperium att tillverka osportsliga och ogentlemannamässiga U-båtar, som inte ens stred i synligt tillstånd? "*I See a Dark Stranger*", en kaotisk spionfilm från 1946, hade dock några lysande ingredienser, som till exempel det gravallvarliga liktåget med sju svarta begravningsekipage långsamt lunkande i sorg från Ulster till Irland. När poliser möter dem före gränspasseringen på jakt efter spioner börjar det plötsligt ringa en väckarklocka i likkistan. Genast utbryter kaos, alla måste fly hals över huvud, och det visar sig att hela begravningståget bara varit till för att smuggla väckarklockor över gränsen.

Men det intressantaste temat hade "*Love Story*" från 1944 att uppvisa. En konsertpianist med hjärtfel, som fått höra att hon därför inte har långt kvar, reser till Cornwall för att där andas frisk luft. Hon träffar där Stewart Granger, som är en hemförlovd stridsflygare som håller på att bli blind, men det avslöjar han inte för någon. Kärlek uppstår, men ingen avslöjar för den andra sin personliga tragedi, varför bådas ständigt förvärras och pinsamheten och den ömsesidiga smärtan blir olidlig.

Folk som lider av allvarliga sjukdomar begår ofta det allvarliga felet att de inte vill tala om det. De vill hemlighålla det som om de kunde komma undan med det, varpå effekterna och följderna bara blir desto värre när det ändå till slut alltid kommer fram. Varför gör folk så? Vad tror de de kan vinna på det? Desto säkrare blir bara deras sjukdom. Problem som inte diskuteras måste bara därför bli problem.

Nu slutade denna historia lyckligt, men det hade kunnat gå illa trots Hubert Bathes "*Cornish Rhapsody*", den berömda musik som gjorde denna film, som är lika romantisk och sevärd idag som för 50 år sedan.

En konstruktiv läsare har föreslagit att "Fritänkaren" skulle pigga upp sig litet och sin lay-out med litet fler utvecklingsflickor. Vi ska gärna fundera på det intressanta förslaget, men vi tror nog, att inte heller den engelska "*The Times*" kör med utvecklingsflickor.

Gotisk historia, (19-e avsnittet) av John Bede.

6. Oden

När Atle var död fann sig Oden plötsligt ensam i världen. Hans far hade alltid stått bakom honom och hållit all mänsklig illvilja på avstånd från honom, men nu när hans obändige och osärbare fader var död brakade plötsligt hela helvetet löst. Alla hans fyra bröder hade alltid varit avundsjuka på honom, föraktat honom och missförstått honom, och nu kom plötsligt hela deras primitiva och oförnuftiga ondska

i öppen dager. Odens enda säkra hamn för stormen var hans mor Frida. Hon försvarade honom mot hans hätska bröder och gav de fyra vilda odågorna många hälsosamma avhyvlingar. Men pojkarna svor då att hämnas.

Hela deras handlingssätt utgick från den åsikt de hade att det var orätt att en som var svag, oduglig i kamp och gräl, fnoskig och lekfull, ensam drömmare och människoskygg latmask, som de allt ansåg Oden vara, skulle få ära gården och inte de, som allesammans var kampglada duktiga arbetare och kraftkarlar och lika hårdföra och starka som sin fader. De kunde inte begripa att en likgiltig drömmare skulle få företräde framför dem, som var de bästa karlarna i världen. Och de uppfattade Odens upphöjelse som en fruktansvärd förolämpning och orättvisa mot dem själva.

De beslöt att göra något åt saken. Men de både älskade, vördade och fruktade sin mor, som stod på odrägligen Odens sida. Men den oförrätt de lidit kände inga gränser och fruktade ingen lag. Deras harm skingrade alla deras betänkligheter. De beslöt att göra det ogörliga, och de gjorde det. De mördade sin egen moder. En natt när hon sov smög de sig in till henne och kvävde henne med en dyna. De gjorde det alla fyra tillsammans på ett sätt som uteslöt alla risker, så att en höll fast hennes ben, två höll fast var sin arm, medan den fjärde begagnade dynan. Fastän hon vaknade så kunde hon därmed inte kämpa sig fri. Sålunda mördade de fyra bröderna sin egen moder med berätt mod och ångrade det inte.

Oden fick dagen därpå veta det av en ung dräng som alltid visste allt vad som försiggick på hela gården. Drängen var Odens vän, och Oden litade fullt och fast på honom. Drängen rådde Oden att fly, ty eljest skulle antagligen bröderna ta honom av daga också.

Likväl kunde Oden inte tro på det timade förrän han sett sin moders lik. Drängen förde honom till moderns sängkammare där allting skvallrade om brödernas tilltag. Och Oden måste tro det otroliga, acceptera det oacceptabla och fly för sitt liv från gård och hem. Han fick snart av goda vänner veta att bröderna sökt efter honom och anställt jakt på honom. De hade varit arga över att han försvunnit.

Till vildmarkerna måste Oden fly och lämna sitt fädernearv, sin rika egendom, sin härliga framtid och sin ära åt bröderna. Världens härligaste hem besattes av fyra vilda sällar som inte visste skillnaden mellan rätt och fel och som av den anledningen mördat sin moder. Och Oden kunde ingenting göra åt saken. Men han beslöt att se tiden an med jämnmod och tålmod och hoppas på rättvisa från den som råder över allt och även över alla onda mänskors öden.

Men bröderna jagade honom. De satte en av deras fader Atles rikaste gårdar som pris för Odens huvud, och de tvingade ständigt ut patruller av allmogen att rida ut och jaga honom. De tog de flesta av deras duktige faders gamla kämpar och dessa kämpars söner i sin tjänst och lovade dem rika belöningar och stora förmåner och slösade bort väldiga rikedomar i sold åt män som utan att fråga ville lyda vilka befallningar som helst. Snart red dessa hemska patruller överallt runt i landet och gjorde vad de ville. De bröt sig in hos bönder, skändade deras hustrur och döttrar, plundrade och brände deras gårdar och frossade i sitt högmod utan hämningar. De blev ett gissel för hela landet. De följde alla de fyra högmodiga brödernas exempel och klädde sig i svart med svarta mantlar och svarta masker som dolde deras ansikten och gjorde att de alla såg likadana ut. Överallt plundrade de och red de och spred skräck bland det goda folket. Vanligen anfördes dessa svarta rövarband av någon av bröderna. De bedrev sin ständiga jakt på Oden med grymhet och skoningslöshet mot alla, ty de trodde att det enda som kunde hota deras herravälde var om Oden förblev vid liv, varför de till varje pris ville se honom död.

För att Oden skulle kunna överleva klädde han ut sig till vallpojke. Han rakade noggrant sitt skägg varje dag, och sådant var hans fagra ansikte, så lyste hans oskuld i hans anlete, så oförstörd såg han ut trots sina lidanden, att han utan skägg såg ut som en femton års yngling fastän han var över trettio.

Och Oden flydde till den enda hamn där han kanske kunde finna något annat än död och undergång. Han flydde västerut mot skogarna, de orörda vildmarkerna, det eviga ingenmanslandet, björnarnas och vargarnas, örnarnas och kungsälgarnas eviga rike, där tallarna och granarna i evig frid bildade de orörda ogenomträngliga skogarna med sina individuella torn och tinnar, kupoler och taggiga spetsiga gröna förbjudande murar mot människor. Hit trängde Oden. Han slogs med vargar och järvar och lodjur om dagliga födan och brottades var dag med slagbjörnar om deras honung. Han kämpade var dag med vilddjuren och blev ett av vilddjuren själv i sin kamp för att överleva.

Han drog över skogar och berg, över vatten och forsar och for över sjöar på timmerstockar. Vart vatten han måste gå över och genom var kallt och närapå fruset. Han paddlade likväl sig på de enklaste stockar med händerna över vart stelnde vatten, var frysande sjö, hur stor den än var. Men havet han kom till, som plötsligt en dag utan ände i norr bredde ut sig, drog han sig för att gå över. Han gick hellre runt, ty dess södra strand var ganska nära. Ett väldigt och himmelskt skönt berg krönte grå horisonten i söder, långt bortom sjöns sydliga strand. Och han gick runt den himmelska sjön, som var blåare än själva himlen. Vid stranden i söder var snövita flockar av svanar, så rena och vita som änglar. Och sjön nästan kokade över av sjudande fiskliv.

Hans mål var den ort långt i väster där hans fränka, hans farfars andra exotiska hustru, fortfarande levde om än mycket gammal. Åtminstone hoppades han att hon alltjämt var vid liv, ty alltsedan barndomen hade han ständigt hört talas om henne och fångslats av hennes ovanliga väsen. Hon var ju den helige Abrahams sons egen dotter.

Skall vi beskriva hela sanningen eller endast den bättre delen av sanningen? Skall vi gå in på alla de fasor som mötte honom på flykten från sitt älskade hem? I början av sin flykt höll han ofta på att fångas av sina bröder. En gång överraskades han av sina bröders svartklädda hejdukar, men de kände inte igen honom i hans förklädnad. De lät honom dock inte slippa undan, fastän de inte visste vem han var. De uppehöll honom med prat, de drev gyckel med honom, och slutligen började de misshandla honom, som de tyckte själva, av sportsliga skäl. De sparkade honom, red över honom, stack sina spjut genom honom och red sedan skrattande iväg, alltjämt ovetande om vem vallgossen hade varit. De hade förmodat att han vetat något om flyktingen och därför ej lämnat vallgossen utan att först ha försäkrat sig om att han ej skulle klara sig för att förmå giva någon en varning. Men hade de vetat vem de hade misshandlat hade de noggrant förvissat sig om att han var död innan de lämnat honom och inte lämnat honom bara döende.

Vargarna kom och slickade hans sår där han låg halvdöd och medvetslös. Vargarna visade honom den barmhärtighet som inte mänskorna visade. De bar honom till deras håla och värmden honom hos sig. En gammal vargmamma sov alltid vid hans sargade kropp och värmden den och slickade den med sin renaste ömhet. Han tillbringade tre månader hos vargarna innan han var frisk nog att fortsätta sin färd. Han var då fullärd i vargarnas seder och livsspråk och kunde utan vidare tala med dem. Längre söderut mötte han sedermera andra vargar av ett annat och hungrigare slag som inte var lika tillmötesgående, och som han måste kämpa mot för det dagliga brödets skull. Dock tog han aldrig någonsin livet av en varg utan nöjde sig med att ge dem stryk, som ifrågasatte hans existens.

Somliga björnar kunde han umgås med, andra inte. Dem som han kom överens med sov han ofta över hos vid deras sida i värmen av deras välgörande päls.

En gång skickade han ett bud till sina bröder. Han skickade en gosse med följande talade budskap:

"Jag avstår från alla mina rättigheter. Jag vill er inget illa. Ni får allt vad jag skulle ha haft. Blott lämna mig i fred."

Brödernas svar till detta budskap var att försöka tvinga pojken att leda dem till Oden, och när det misslyckades pinade de och torterade de honom ihjäl. Sedan anställde de en ännu intensivare och hårdare skallgång på Oden. Alla som visste något om Oden och hade haft något med honom att göra torterades ihjäl. Således hade Oden ingenstans att ta vägen. Det enda han kunde göra var att lägga sitt liv i naturens hand och ge sig åt den hårda jungfruliga våldsamma vildmarken.

I hopp om att kunna få syn på sitt mål, det stora havet i väster, steg han upp på det skyhöga berget långt söder om branta och väldiga sjöhavet. Men från toppen av berget såg han icke havet mera än tidigare. Han såg bara skogar och berg, evig vildmark och ödsliga vidder, som tycktes än mer svårframkomliga än alla dem som han redan besegrat och klarat sig genom och över.

Men medan han stod där på toppen av berget så anfölls han plötsligt av en väldig kungsörn, som var både större och grannare än någon han hade någonsin sett. Den anföll honom aggressivt och hänsynslöst. Den klöste honom med sina klor, rev sönder hans skinnkläder och hackade honom utan förskoning överallt där den bevingade ståtliga varelsen kom åt. Den unge Oden sargades svårt. Han hade mycket svårt att försvara sig mot den flaxande skriande harpyan som var större än han själv, men omsider lyckades han dra sin kniv, vilken han stötte i örnenes högra vinge så djupt att bladet gick tvärs igenom. Då skriade örnen och högg mot Odens ansikte. Den högg ett fult djupt sår i vänstra kinden, och i nästa ögonblick hade den hackat ut den unge mannens vänstra öga. Då slutade Oden försvara sig. Örnen hackade honom lätt här och där innan även den lämnade den blödande mannen i fred. Därpå kretsade den runt ovanför Oden ett tag, som om den tvekade över vad den skulle göra. Så landade den plötsligt bredvid Oden och satt där så lugnt som om ingenting hade hänt. Oden var arg och ledsen och höll sig för sin blödande tomma ögonhåla. Han var för arg för att göra fågeln något illa. "Du hackade ut mitt öga, din usling!" sade han sorgset förnärmad. Då talade fågeln och sade:

"Det är inte någon tillfällighet. Vi kommer att mötas igen." Därpå lyfte den ståtliga örnen plötsligt och flög sin kos.

(forts. i nästa nummer.)

Rapport från Tibet (10)

Tibets självständighetshistoria i modern tid.

1912 förklarade sig Tibet formellt självständigt från Kina efter Manchudynastins fall 1911. Ett av de få länder som tog denna självständighet på allvar och erkände den var England, som alltid respekterade den. Kina däremot vägrade acceptera den, vilket ledde till att kineser under 38 års tid bara kunde resa till Tibet via Indien med brittiskt visum. 1947 blev Indien självständigt från England, och Indien övertog då Englands förbindelser och förpliktelser mot Tibet. När folkrepubliken Kina utropats i oktober 1949 blev en av dess primära målsättningar att lägga beslag på Tibet; program hade

redan gjorts upp om dess annektering. Redan 1950 blev den planerade invasionen verklighet, och Lhasa vädjade till världen och till FN om hjälp. England och Indien tog upp frågan i FN. Tibets status av självständig stat visade sig då vara oklar (efter 38 års reell självständighet), och Indien hoppades på en fredlig lösning. Den fredliga lösningen åstadkoms i Peking, där en delegation från Lhasa tvingades samtycka till 17-punkts-programmet, som innebar att Tibet frivilligt blev en del av Kina mot att Kina garanterade Tibet full autonomi. Alternativet var öppet krig. Under öppet hot om blodigt krig, alltså under vapenhot, gick delegaterna med på överenskommelsen.

Den systematiska religionsutrotningen, folkmordet och tvångsinplanteringen av kineser i landet vidtog nästan genast. Redan 1956 var klosterbombningar och masstvångssteriliseringar ett faktum medan massor av tibetanska barn systematiskt tvångsevakuerades till Kina för att uppfostras till goda kommunister och klostren tömdes på munkar och nunnor som tvingades till dödligt kroppsarbete och äktenskap mot sin vilja.

I mars 1959 ansåg Dalai Lama med sin autonoma regering att kineserna brutit mot 13 av de 17 överenskomna punkterna av fördraget och förklarade därför detta ogiltigt. Tibets fullständiga självständighet och oberoende utropades ånyo. Kineserna vidtog genast åtgärder och ämnade arrestera och likvidera hela den tibetanska regeringen, men Dalai Lama flydde och upprättade sin exilregering i Indien.

Premiärminister Nehru i Indien ville att Dalai Lama skulle återvända till Tibet och söka en fredlig uppgörelse med kineserna, men Nehrus samarbetspolitik med Kina kom av sig när Kina anföll Indien på två fronter, i Ladakh och i Assam.

Tibets självständighetsförklaring från mars 1959 har aldrig tagits tillbaka av Dalai Lama och hans exilregering och gäller alltså fortfarande efter 34 års oavbrutet motstånd mot den kinesiska ockupationen av Tibet. Rent rättspolitiskt och folkrättsligt har alltså Tibet varit självständigt sedan 17 mars 1959 och har det bara tillhört Kina i detta århundrade under åren 1900-1912 och under inte ens åtta år från den 23 maj 1951 till den 17 mars 1959.

Vid självständighetsförklaringen 1912 omfattade Tibet utom sin nuvarande yta även allt land upp till Altyn-Tag-bergen och sjön Koko Nor (Tsing Hai) och österut till de trakter där Huang Ho och Yangtse Kiang flyter som närmast varandra. Kina gjorde inte bara om Tibet till en exploaterad och förslavad provins utan stympade även dess naturliga gränser.

Något bör nämnas om Panchen Lamas märkliga ställning. Han är officiellt Tibets andliga överhuvud medan Dalai Lama är dess statsöverhuvud. I praktiken har rollerna varit ombytta: Dalai Lama har agerat som en oomstridd andlig ledare medan Panchen Lama gjort sig bemärkt för märkliga politiska turer. När engelsmännen kom till Gyang-tse 1904 flydde Dalai Lama (XIII) till grannlandet Mongoliet i norr medan Panchen Lama (IX) stannade kvar och träffade överenskommelser med engelsmännen. När Kina angrep Tibet 1910 flydde Dalai Lama till Indien medan Panchen Lama stannade kvar och träffade överenskommelser med Manchudynastin. När Tibet förklarade sig självständigt från Kina den 16 december 1912 fann sig Panchen Lama i en så besvärlig politisk situation att han såg sig tvungen att fly till Kina, där han levde under Kuomintang och Chang-Kai-Sheks beskydd under fåfänga försök att få återkomma till Tibet. Han hade politiskt gjort bort sig så totalt att han kunde återkomma först i sin likkista 1935.

När Kina överföll Tibet 1950 var det med den officiella föranledningen att den då 13-årige nye Panchen Lama (X) hade bett Kina komma och befria Tibet. När Dalai Lama flydde från Tibet 1959 stannade Panchen Lama kvar och fortsatte samarbete med kommunisterna, med eller mot sin vilja, vilket han redan hade gjort sedan 1952,

då han ju var kinesernas kandidat till titeln. Han var inte den ende obestriddige kandidaten - det fanns en annan också, en tibetansk kandidat, som under en pilgrimsfärd från Tashilumpo till Indien hade eliminerats - ingen vet något om honom efter att kineserna arresterade honom i Yatung strax norr om Sikkim. Det var kommunisterna som etablerade den kände Panchen Lama vid makten, men när han vid mogen ålder vågade säga ifrån och ta Dalai Lamas parti i Indien fick han ändå tillbringa ett tjugotal år i isolering i Kina, under långa tider svårt torterad och fullständigt isolerad från yttervärlden, tills han gick med på att samarbeta igen. Vare sig han var en falsk eller en äkta Panchen Lama var hans ställning djupt tragisk. Han dog för fem år sedan fastän han var flera år yngre än Dalai Lama. Hans död inträffade under mystiska omständigheter, och i samband därmed avled ett antal medlemmar i hans familj enligt kineserna av hjärtattacker. Många menar dock att hjärtattacker inte kan vara så epidemiska som de blev inom Panchen Lamas familj efter dennes död. Någon ny Panchen Lama har ännu inte uppdragats.

Av de mänskliga rättigheterna har Kina brutit mot 19 punkter i Tibet:

§ 3 Rätten till eget liv, frihet och personlig säkerhet har kränkts genom mord, våldtäkter, fängelsestraff utan rättegång och godtyckliga avrättningar.

§ 4 Förbudet mot slaveri har kränkts i det att Kina i det officiella ärendet att befria Tibets människor i stället gjort dem till sina egna slavar.

§ 5 Förbudet mot tortyr och mot grym, omänsklig och förnedrande behandling av människor har kränkts genom att allt detta genomförts mot den tibetanska befolkningen.

§ 9 Förbudet mot att utsätta folk för godtyckliga arresteringar, kvarhållanden och landsförvisningar har kränkts.

§ 12 Förbudet mot att inkräkta på folks privatliv, familjeliv, hemliv och korrespondens och mot ärekränkning samt rätten till lagens skydd mot sådant har kränkts genom tvångsskilmässor, tvångsfamiljeupplösningar och berövandet av barn från deras familjer mot barnens vilja.

§ 13 Rätten till rörelsefrihet till och från och inom sitt eget land och från vilket annat land som helst har berövats tibetanerna.

§ 16 Att äktenskap får ingås endast genom båda parternas egna fria vilja har kränkts i genomförandet av de många tvångsäktenskapen mellan munkar och nunnor och genom att många tibetanskor tvingades gifta sig med kineser.

§ 17 Rätten till egendom och förbudet mot att berövas sin egendom kränktes genom masskonfiskeringar då tibetanerna ofta berövades allt utom kläder och hushållsartiklar.

§ 18 Rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet berövades tibetanerna.

§ 19 Rätten till åsiktsfrihet berövades tibetanerna främst genom att tibetanernas böcker och skrifter systematiskt förstördes.

§ 20 Rätten till fredliga möten förbjöds av kineserna då endast möten som utlysts av kineserna blev tillåtna.

§ 21 Rätten till politisk valfrihet i det egna landet förbjöds av kineserna.

§ 22 Rätten till social säkerhet förvägrades tibetanerna, då 1) Tibets ekonomiska resurser gick till Kina, 2) de sociala förändringarna i Tibet skedde till tibetanernas nackdel och 3) man försökte utrota tibetanernas religion.

§ 23 Rätten till arbete, till egen valfrihet av arbete, till god arbetsmiljö och till rättvis lön förvägrades tibetanerna genom tvångsarbete under omänskliga förhållanden och utan lön.

§ 24 Rätten till vila och semester från arbetet förvägrades tibetanerna.

§ 25 Rätten till dräglig levnadsstandard och tillgång till läkarvård samt alla mödrars och barns rätt till särskilt skydd kränktes genom att alla tibetanska ekonomiska tillgångar omhändertogs av Kina.

§ 26 Rätten till fri utbildning och uppfostran kränktes genom att tibetanernas egna utbildningsanstalter stängdes och ersattes med kommunistiska propagandaskolor samt genom att de tibetanska barnen berövades sina föräldrar för att indoktrineras i tvångspropaganda.

§ 27 Rätten till deltagande i det egna landets kulturliv berövades tibetanerna genom att kineserna försökte eliminera den tibetanska kulturen och ersätta den med ateistisk kommunism.

§ 29 Att den personliga friheten bara får begränsas genom tillbörlig hänsyn till andra människor kränktes av kineserna kanske mest genom bombningarna av tibetanska kloster, som byggts mest för att värna om den personliga friheten och integriteten.

Brotten mot de mänskliga rättigheterna i Tibet har pågått oavbrutet i mer än 40 år, då det systematiska, metodiska och överlagda folkmord på tibetanerna som inleddes 1950 aldrig har avbrutits fastän Kina är med i FN och permanent medlem i Säkerhetsrådet.

Utvecklingen går nu åt rätt håll och har gjort det ända sedan Mao Zedongs död 1976, men den har hela tiden bromsats av kineserna (ex. Himmelska Fridens Torg i juni 1989). Ovanstående uppgifter om brotten mot de mänskliga rättigheterna i Tibet var klara och internationellt kända redan 1960 genom Internationella Juristkommissionens i Genève utförliga undersökningar och alltså långt innan kulturrevolutionen inleddes. Ingenting gjordes åt saken då, och egentligen har ingenting gjorts heller sedan dess, utom av tibetanerna själva, som bygger upp sina kloster igen med egna medel medan kineserna fortsätter att obehindrat exploatera deras land.

I nästa nummer fortsätter rapporten från Tibet, reseskildringen från Indien och den teologiska debatten. Den utlovade artikeln om "Kristendomens kris" har berikats med tillskottsmaterial varför den sparas till nästa nummer. Artikelserien om Tjajkovskij är härmed avslutad, varför vi ser fram emot att få gripa oss verket an med Antonio Vivaldi nästa gång.

Den fortsatta rapporteringen från Tibet kommer framledes mest att bestå i fristående artiklar, men även i den indiska reseföljetongen kommer Tibetrapporteringen att fortsätta.

Göteborg den 17 mars 1994.